

Andrzej Wiśniewski

Przegląd wydawnictw prawniczych

Palestra 8/11(83), 60-64

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW PRAWNICZYCH

J. Sawicki: *Przymus leczenia i eksperyment lekarski w świetle prawa*. PZWL. Warszawa 1964 r., s. 168.

W ostatnich latach znacznie się rozrosła problematyka prawna związana z działalnością leczniczą. W wiązku z tym wymaga ponownego opracowania w świetle nowych osiągnięć zarówno nauk prawnych, jak i nauk medycznych wiele zagadnień znanych już od dawna. Niezależnie od tego powstały także kwestie dotychczas nie znane, które tym bardziej wymagają opracowania.

Na wzrost zainteresowania tą problematyką złożyły się, jak pisze J. Sawicki, przede wszystkim dwie przyczyny. Po pierwsze, pod wpływem idei socjalistycznych i na skutek walk politycznych o ich realizację, toczonych w wielu krajach, następuje coraz większe upowszechnienie służby zdrowia. Prowadzi to do nowych form organizacji opieki lekarskiej. Po drugie, szybki postęp medycyny, idący w parze ze współczesnymi zdobyciami nauki oraz potężnymi środkami technicznymi, które wpłynęły na ten postęp, doprowadził do większej efektywności i skuteczności zwalczania chorób. Jednocześnie jednak nie znane dawniej zabiegi stały się bardziej niebezpieczne i ryzykowne. W związku z tym nabrało znów aktualności stare pytanie, jak pogodzić interesy ogółu z autonomią woli człowieka, gdy chodzi o prawną dopuszczalność zabiegu?

Na to podstawowe pytanie, a także na wiele łączących się z nim innych pytań daje odpowiedź autor w swej książce, stanowiącej zbiór kilku rozpraw na temat określony w tytule.

Na czoło pierwszego kompleksu zagadnień poruszonych w książce a dotyczących kwestii przymusu leczenia wysuwa autor teoretycznie skomplikowane i wywołujące wątpliwości w praktyce zagadnienie obowiązku udzielenia pomocy przez lekarza osobie, która takiej pomocy potrzebuje. Osobno poruszony w pracy problem dotyczy prawa lekarza do ingerencji, czyli przymusu leczenia. Po przedstawieniu ogólnych zasad w tej kwestii i podkreśleniu, że przymus przy zabiegach lekarskich może być stosowany tylko wyjątkowo, autor wiele miejsca poświęca przymusowym zabiegom lekarskim dokonywanym na osobach pozbawionych wolności, wbrew ich woli, a nawet wbrew protestom i oporowi tych osób, a także zabiegom dokonywanym przymusowo dla celów dowodowych, czego najczęstszym przykładem jest przymusowe pobieranie krwi.

Drugi krąg zagadnień poruszonych w książce dotyczy problemów eksperymentowania badawczego. Autor przedstawia tu zasady prawne dotyczące eksperymentu biologicznego dokonywanego na ludziach zdrowych oraz kwestię odpowiedzialności w razie naruszenia tych zasad. Problematyka tej części pracy dotyczy również prób dokonywanych z nowymi lekami.

W książce wskazane są też granice uprawnień lekarza przy dokonywaniu zabiegów połączonych z przeszczepem tkanek, zwłaszcza gdy chodzi o przeszczep tkanki z człowieka żywego.

K. Buchała: *Dyrektywa sądowego wymiaru kary*. Wyd. Prawn. Warszawa 1964 r., s. 184.

System ustawowego wymiaru kary posługujący się karami ramowymi zawiera zawsze *implicite* zasadę indywidualizacji, która wkłada na sądy — jak czytamy w omawianej książce — obowiązek wartościowania konkretnych ludzkich czynów

przestępnych i ustanawiania za nie odpowiednich kar. Dyrektywy tej indywidualizacji — sformułowane przez ustawodawstwo lub przez teorię prawa karnego — muszą odbijać aktualnie panujące w dziedzinie prawa poglądy na istotę oraz na zadania kary sądowej.

Autor monografii, dążąc do wszechstronnego przedstawienia problematyki ogólnych wytycznych (dyrektyw) sądowego wymiaru kary, wskazuje, że główny ciężar walki z przestępczością został przesunięty w obowiązującym aktualnie ustawodawstwie polskim na prewencję ogólną. Wprawdzie ustawodawca nie zmienił formalnie art. 54 k.k. (w którym jako zasadnicza dyrektywa przyjęta jest prewencja szczególna), ale liczne ustawy karne przesunęły punkt ciężkości walki z przestępczością. W ramach więc naszego ustawodawstwa obowiązują dwie dyrektywy wymiaru kary: prewencja ogólna i prewencja szczególna. Pociąga to za sobą konieczność ustalenia wzajemnego stosunku tych dyrektyw do siebie, konieczność rozstrzygnięcia pytania, czy — abstrakcyjnie rzecz biorąc — mają one charakter równorzędnych dyrektyw wymiaru kary, czy też jednej z nich przysługuje ważniejsza, dominująca rola. Problem ten jest niezwykle istotny w ramach procesu konkretnej indywidualizacji kary.

Dążąc do znalezienia drogi, która umożliwiłaby praktyczne wyjście z trudności, autor wskazuje na możliwość nadania jednej z dyrektyw charakteru dominującego w konkretnym wypadku, formułując jednocześnie wnioski *de lege ferenda*. Podkreślając, że trafną karę można wymierzyć tylko wówczas, gdy ustali się prognozę co do przyszłego zachowania się oskarżonego i reakcji środowiska, autor dokonuje analizy obecnego stanu zbierania informacji o osobowości sprawcy przestępstwa oraz o jego otoczeniu, a widząc znaczne braki w tym zakresie, postuluje wzmoczenie badań psychologicznych i socjologicznych, które by mogły stanowić dla sądziego podstawę do indywidualizowania kary.

Z. Salwa: *Charakter prawny i zakres regulaminu pracy w PRL*. Wyd. Prawn. Warszawa 1964 r., s. 152.

Ł:

Wzajemne obowiązki zakładów pracy i pracowników regulowane są w zasadniczych punktach przez ustawy i inne akty prawne wyższego rzędu, a także przez układy zbiorowe pracy. Jednakże wspomniane akty nie są w stanie ustalić wszystkich elementów porządku pracy w zastosowaniu do potrzeb poszczególnych zakładów. Ustalenie i konkretyzacja przepisów zawartych w aktach wyższego rzędu następuje w regulaminie pracy. Ma to istotne znaczenie zarówno dla prawidłowego i wydajnego przebiegu procesu pracy, jak i dla samych zatrudnionych.

Problematyce regulaminów pracy poświęcono w polskiej nauce prawa pracy niewiele uwagi. Jest to brak tym bardziej dotkliwy, że przepisy dotyczące regulaminów pracy nie zostały jasno i wyraźnie sformułowane, wskutek czego budzą wiele wątpliwości teoretycznych oraz wywołują sporo nieporozumień w praktyce. Autor omawianej pracy podjął się więc wyjaśnienia takich podstawowych dla regulaminu pracy kwestii, jak określenie jego charakteru prawnego, ustalenie zakresu podmiotowego i przedmiotowego, przedstawienie znaczenia regulaminu oraz jego miejsca w całości aktów prawnych dotyczących obowiązków i uprawnień pracowników. Rozważania te przeprowadzone są na tle porównawczym z uwzględnieniem dotychczasowych doświadczeń naszej praktyki.

Analizując charakter prawny regulaminu prac, autor dochodzi do wniosku, że w świetle obowiązujących przepisów regulamin jest aktem normatywnym wyda-

wanym z upoważnienia ustawy i w celu jej wykonania przez ustawowo powołane do tego organy, aktem nabierającym mocy prawnej przez jego zatwierdzenie i publikację. Regulamin pracy określa w ustawowo ustalonych granicach treść stosunku pracy, stanowiąc tzw. normatywny składnik tego stosunku. Jest on więc jednym ze źródeł prawa pracy, swoistym dla tej gałęzi prawa.

Regulamin pracy nie może być sprzeczny z aktami prawnymi wyższego rzędu, nie może też tworzyć samodzielnie praw i obowiązków pracowników nie określonych w przepisach ustawowych. Może jednak zgodnie z ogólnymi zasadami prawa pracy, mianowicie wtedy, gdy przepisy na to pozwalają, zawierać w ramach określonych dla niego granic przedmiotowych postanowienia korzystniejsze dla pracowników, rozwijając w ten sposób normy prawa wyższego rzędu.

C. Znamierowski: *Rozważania wstępne do nauki o moralności i prawie*. PWN. Warszawa 1964 r., s. 248.

Poglądy prof. Znamierowskiego na zagadnienia prawa i moralności znane są w podstawowych zarysach z wydanych przed wojną dwu tomów pt. „Podstawowe pojęcia teorii prawa” (cz. II — pt. „Prolegomena do nauki o państwie”), z powojennych rozpraw pt. „Oceny i normy”, „Wina i odpowiedzialność”, popularnego wykładu „Zasady i kierunki etyki”, a także z publikacji w czasopismach prawniczych i filozoficznych. Znalazły one dalszy wyraz w obecnie wydanej książce.

Czytelnik poprzednich dzieł autora nie znajdzie w książce zbyt wielu zagadnień, które by nie były już poruszone w tamtych publikacjach. Książka jednak zawiera przedstawione zwięźle i wyczerpująco poglądy autora na zagadnienie ocen i norm moralnych, związku przyczynowego i działania, winy i kary.

Studia cywilistyczne. Zbiór rozpraw z zakresu prawa cywilnego, prawa międzynarodowego prywatnego, prawa pracy oraz prawa procesowego cywilnego. Tom V. PWN. Kraków 1964 r., s. 282.

W kolejnym piątym tomie „Studiów cywilistycznych” prof. dr Kazimierz Przybyłowski pisze o kodyfikacyjnych zagadnieniach polskiego prawa międzynarodowego prywatnego, omawiając ogólne założenia projektu nowej ustawy (tekst projektu uchwalony w trzecim czytaniu przez Zespół Prawa Międzynarodowego Prywatnego Komisji Kodyfikacyjnej jest przytoczony w rozprawie) oraz liczne kwestie szczegółowe.

Problemem prawa gospodarczego zajmuje się doc. dr Stanisław Włodyka. Po szczegółowym przedstawieniu dyskusji, jaka toczyła się nad zagadnieniem odrębności prawa gospodarczego w prasie prawniczej radzieckiej oraz polskiej, autor opowiada się za odrębnością tego prawa.

Tło oraz charakterystyka ogólna konstrukcji cywilistycznych nowego polskiego prawa wynalazczego jest przedmiotem rozprawy pióra prof. dra Stefana Grzybowskiego.

W ostatnim opracowaniu znajdującym się w zbiorze mgr Andrzej Miączyński zajmuje się zagadnieniem „istotności” przepisów postępowania w polskim procesie cywilnym.

A. Klafkowski: *Prawo międzynarodowe publiczne*. PWN. Warszawa 1964 r., s. 366.

Książka jest podręcznikiem prawa międzynarodowego przeznaczonym głównie dla studentów. Jednakże w odróżnieniu od innych podręczników prawo międzynarodowe przedstawione jest tutaj głównie na podstawie aktów prawnych, a więc tak jak każdy przedmiot prawny. W podręczniku pominięta jest nawet tradycyjna część historyczna, gdyż zdaniem autora wykład przedmiotu powinien być oparty nie na obrazie historycznym, lecz na aktach prawnych, celem zaś podręcznika jest zarówno systematyka instytucji prawnych i przepisów, jak i wdrażanie do posługiwania się definicjami i terminologią aktów prawnych. Historia prawa powinna być wydzielona w odrębny przedmiot i oddana w ręce fachowców, tj. historyków.

Podział materiału w książce oparty jest na dyspozycji powszechnie dzisiaj stosowanej. Autor przedstawia pojęcie ogólne (przedmiot i zakres oraz źródła prawa międzynarodowego, podstawowe zagadnienia kodyfikacji, stosunek prawa międzynarodowego do prawa wewnętrznego, naukę prawa międzynarodowego), a następnie omawia podmioty prawa międzynarodowego, terytorium państwa, jego ludność, władzę najwyższą państwa, problematykę morza otwartego, umowę międzynarodową jako źródło prawa, organizacje międzynarodowe, regulowanie sporów między państwami oraz zagadnienia wojny.

Studia Prawnicze. Zeszyt 4. Instytut Nauk Prawnych PAN. Zakł. Nar. im. Ossolińskich. Wrocław—Warszawa—Kraków 1964 r.

Zeszyt otwiera rozprawa zmarłego niedawno doc. dra Aleksandra Branson'a o podstawach prawnych granicy na Odrze i Nysie wraz z krytyczną analizą doktryn rewizjonistycznych. Następna praca, mianowicie prof. dra Aleksandra Woltera, poświęcona jest problematyce stosunków cywilnoprawnych między zjednoczeniem a przedsiębiorstwem państwowym.

W zeszytzie piszą także: dr Józef Paliwoda o rozgraniczeniu zakresu działania organów administracji sądów w przebudowie ustroju rolnego; dr Teresa Rabska o nadzorze nad samorządem robotniczym, dr Jerzy Służewski o kooperacji organów terenowych na przykładzie aglomeracji warszawskiej i dr Ryszard Malinowski o problemach prawnych działalności koordynacyjnej rad narodowych w stosunku do spółdzielczości.

Przepisy o gospodarowaniu, eksploatacji i ruchu pojazdów samochodowych. Ustawodawstwo gospodarcze. Teksty. Opr. Ryszard Oleszyński. Wyd. Prawn. Warszawa 1964 r., s. 756 + XXVIII + IV.

Uregulowanie zagadnień dotyczących gospodarowania i eksploatacji pojazdów samochodowych rozrzucone jest, tak jak większość przepisów gospodarczych, w wielu aktach prawnych wydanych w rozmaitych okresach przez różne organy władzy i administracji państwowej. Niektóre z tych przepisów uległy wielokrotnym zmianom, niektóre obowiązują nadal tylko w ograniczonym zakresie.

Zorientowanie się w aktualnym stanie prawnym w tej dziedzinie umożliwi omawiany zbiór. Poza przepisami z zakresu wymienionego w tytule, a więc poza przepisami o gospodarowaniu pojazdami samochodowymi, ogumieniem, akumulatorami i paliwami, o remontach i dopuszczeniu pojazdów do ruchu, o ruchu

pojazdów na drogach publicznych oraz o transporcie krajowym i międzynarodowym w zbiorze zamieszczone są także przepisy o odpowiedzialności użytkowników pojazdów samochodowych, o ubezpieczeniach oraz o wynagradzaniu pracowników samochodowych.

W. Sobociński: *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. Roczn. 70. Toruń 1964 r.*

Książka jest pierwszym od stu lat, tj. od wydania dzieła Fryderyka Skarbka, całościowym opracowaniem historii ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego. Autor oparł swą pracę głównie na własnych monograficznych badaniach źródłowych, wykorzystując ówczesną dokumentację, i to zarówno druk, jak i rękopisy.

Po ogólnym zarysie historycznym oraz po omówieniu źródeł prawa i ważniejszych materiałów dokumentacyjnych, w książce przedstawiony jest ustroj społeczny, polityczny i administracja, prawo prywatne i sądownictwo cywilne oraz prawo karne i sądownictwo karne. Książkę zamyka charakterystyka formy ustroju Księstwa Warszawskiego oraz ocena orientacji napoleońskiej i roli Księstwa w historii państwa i prawa Polski.

ANDRZEJ WISNIEWSKI

PRZEGLĄD PRASY PRAWNICZEJ

○ dorobku prawa pracy w okresie XX-lecia

pisze Henryk Borowski i Eugeniusz Modliński w nrze 7/8 miesięcznika „Praca i Zabezpieczenie Społeczne”.

Cbowiązujące obecnie przepisy prawa pracy zostały w znacznej mierze wydane w okresie międzywojennym i jak na owe czasy były one postępowe. Niemniej jednak dopiero nowe warunki ustrojowe stworzyły możliwości należytego wykorzystania przyznanych pracownikom uprawnień i nadały właściwą rangę prawu pracy.

Okres minionego niedawno dwudziestolecia nie przyniósł kodyfikacji prawa pracy, nowy zaś kodeks cywilny, który wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 1965 r., nie obejmuje stosunków pracy. Pozostanie więc w dziedzinie prawa pracy stan dotychczasowy.

Niemniej jednak dorobek XX-lecia jest bardzo poważny. Szereg aktów prawnych doprowadził do częściowego zniesienia różnic pomiędzy sytuacją pracowników umysłowych a sytuacją robotników. Dalej — prekursorską rolę w tym okresie odegrały układy zbiorowe, które dały pracownikom szersze uprawnienia niż ustawowe, uległa następnie poprawie ochrona pracy kobiet i pracowników młodocianych, wzrosła wreszcie rola związków zawodowych, którym powierzono funkcje z zakresu inspekcji pracy. Zasadnicza reforma nastąpiła w rozstrzyganiu spraw ze stosunku pracy, które powierzono komisjom rozjemczym, co pozwoliło na przyspieszenie i odformalizowanie postępowania.

Podkreślając wielkie osiągnięcie okresu XX-lecia, autorzy wyrażają nadzieję, że wkrótce nastąpi uporządkowanie i kodyfikacja tej tak ważnej dziedziny prawa.